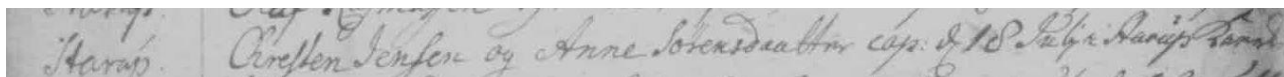

Historien om et Mægtigt gilde

I Spidsbarren 2007 var der en artikel om et bryllup i Venborg, som løb helt af sporet. Artiklen er skrevet af Johannes Lind. Johannes Lind er fhv. præst i Esbjerg og bror til Jørgen Lind, Egtved. Johannes Lind har gennem årene renskrevet i hundredvis af sider fra de gamle tingbøger, og som man kan se, er det ikke altid blot tør jura, der blev nedskrevet.

Kilden til historien er: Koldinghus Birks tingbog 1726-37. Som i Johannes Linds ekstrakter til tingbøger ligger på nettet: <http://geltzer.dk/tingbog.php>

Venborg er et område på grænsen mellem Øster Starup og Egtved sogn, Venborgvang er i Øster Starup sogn, mens Venborggård er i Egtved sogn. De to personer, Christen Jensen og Anne Sørensdatter, hvis bryllups fest der er anledning til bataljerne, blev gift i Øster Starup kirke søndag den 18. juli 1734.

Indførslen i Øster Starup kirkebog.

Drukkenskab var en stor svøbe i 1700tallet, der blev i stor stil hjemmebrændt, også selv om det var ulovligt. En skriver ved rytterdistriktet skrev engang i tingbogen: "At bønderne ville have brændevin, om så de skulle hente det i Hamborg".

Som Lind nævner i Artiklen, så havde Anne Sørensdatters far i 1712 i fuldskab solgt sit fæste for 50 rdl., som han senere fortrød. Denne sag findes i Linds Ekstrakter fra Anst-Jerlev-Slavs herreds tingbog 1712-16: <http://geltzer.dk/tingbog/1712.php>

Illustrationer fra Danmarks Kulturhistorie bd. II. m.v.

ET MÆGTIGT GILDE

Af Johannes Lind

Historien er beretningen om et bryllupsgilde med en hel del forviklinger, der udartede sig til et større slagsmål på Egtvedegnen for snart 300 år siden.

Søndag den 18. juli 1734 holdt Søren Pedersen på Venborg bryllup for en af sine døtre. Søren Pedersen var fæstebonde, men det var på ingen måde ensbetydende med undertrykkelse og fattige kår.

Der kunne godt være råd til en ordentlig fest. Og brændevin behøvede man nok aldrig at mangle.

Det sidste havde han nok været lige ved at komme galt af sted med mange år tidligere. Da havde han pjattet lidt med, at han godt ville afstå sit fæste for 50 rdl. Søren Simonsen på Dons havde taget ham på ordet, og hjulpet på gled af rigeligt brændevin havde Søren Pedersen skrevet under på en afståelse for 40 rdl. Han fik også et forskud på betalingen. Men da han næste dag blev klar over, hvad han havde gjort, gik han tilbage til Søren Simonsen for at aflevere pengene og annullere aftalen. Men Søren Simonsen ville ikke have pengene: han ville have gården. Det kom der en retssag ud af. Dommeren accepterede hans tidlige fortrydelse, men lod ham betale sagsomkostningerne for denne proces, der var opstået på grund af hans overflødige drukkenskab ved den lejlighed.

Giftofærdige døtre

Det var i 1712. Nu var Søren Pedersen en gammel, svag mand på 78 år, men havde altså stadigvæk giftofærdige døtre. Den lykkelige brud var Anne. Hun var blevet gift med Christen Jensen fra Højen. Der var mange gæster med, især fra Nyborg (nuværende Brakker) og fra Højen. Laden var indrettet til fest og dans, og inde i stuehuset var det vel især de ældre gæster, der opholdt sig.

Før slagsmålet

Klager over musikanten

Så gik det galt. Dagens musikanter var Henrik Sonderhelt, der nok var fra Nyborg. Nogle af karlene fra Højen klagede over, at han gav for lidt musik for deres penge. Han spillede for korte stykker. Åbenbart har der været brugerbetaling, så spillemanden gav et stykke hver gang, han blev betalt. Spillemanden forsvarede sig med, at han nu havde spillet uden klager i 34 år. Morten fra Nygård kom til: Musikanten havde spillet for så mange. Og havde de ikke fået nok, kunne de få mere!

Slagsmål

Hvad mente han nu med det? Så kom han og Lars Pedersen fra Højen til at skubbes lidt. -"Hvorfor skubber du? Har jeg ikke lov til at stå på gulvet?" - Og snart tumlede de om på gulvet. Lars fik næseblod; men ellers skete der ikke så meget. De blev hurtigt skilt ad. Poul Hansens kone fra Bølling havde hjulpet med det. Men det skulle ikke gå ustraffet hen. Det sørgede Lars' mor for, Maren Lasdatter. Hun for ind på hende, slog hende til jorden og hev hende i håret. Johanne, en af Søren Pedersens døtre måtte have fat i Morten Ebbesen fra Bølling, der var en af dem, der hjalp til ved traktementet. "Sidder I her og luder! De slår Poul Hansens kone fordærvet nede i ladegulvet". Så måtte han træde til og få Marens hænder vristet ud af håret på den anden. Begge koner havde mistet deres huer i kampens hede, og det var ellers temmelig skammeligt på den tid.

Men nu kom Poul Hansen selv ind. Han havde været ude at hente en bouteille brændevin til gæsterne. "Poul lille", sagde hans kone til ham, "hvor bliver I af; de er færdige at slå mig ihjel". Så tog Poul fat i Maren, trak hende ud i gården, hen til møddingen, dyppede hende grundigt i skidt og gav hende et par rap over nakken. Men Maren var fra Højen, og de kunne de højener ikke have siddende på sig. De for over Poul. Johanne løb igen ind i salen for at bede om hjælp. Morten Ebbesen måtte i aktivitet endnu en gang. Det var Hans Jensen fra Højen, der havde fået fat i Pouls hår. og han ville ikke slippe, så det måtte Morten få ham til. Så gik han ellers ind igen og så ikke hvad Poul nu eventuelt gjorde ved Hans.

Havde intet set

Skal man tro retsprotokollerne fra dengang, havde folk en utrolig veludviklet evne til at se væk i rette øjeblik. så man ikke skulle komme til at vidne imod nogen, som man

gerne ville skåne. Man vidnede jo under ed og skulle ikke så gerne risikere sin evige salighed. Men et andet vidne havde set Poul med fat i Hans' hår på vej til møddingen.

Men der var også nok at se til ellers. Flere vidner har hørt Maren Lasdatters kampråb så det ene og så det andet sted. Hun skulle nok sørge for at kalde til hjælp, hvis nogen rørte dem fra Højen. og så skulle hun desuden rende rundt og lede efter sin hue, som hun jo havde tabt.

Nu var der f.eks. Søren Hansen (Nyborg), der havde trukket Peder Nielsen (Højen) ved håret ud til møddingen og dyppet ham i den. Og han var ikke alene om det. Der var en hel flok af nyborgere, der trådte og stampede på ham, så han ikke skulle få for lidt. Senere ville Søren også have trykket en finger ind i hans ene øje; men så vred Peder hovedet til siden og fik hans tommelfinger i munden. Han bed til og slap ikke. Søren bad så mindeligt om, at han ikke ville bide den helt af.

Måske kom den krigeriske Maren Lasdatter ham utilsigtet til hjælp. Hun råbte nemlig til nogle højener, at de skulle gribe ham fat. Og i den tummel slap han fri og flygtede snart efter hjem til Nyborg. Bagefter mente Peder, at det var den behandling på møddingen, der havde givet ham en brok og så skammeligt havde berøvet ham hans styrke. Men helt kaput var han nu ikke. Da alle kamphandlinger var ovre, så en tjenestepige ham ride dygtigt rundt i gården og råbe, at han ville have noget at drikke, og at en eller anden karl skulle komme ud til ham.

Solidt slagsmål, om det var et bondebryllup, det vides ikke.

Knust violin

Det så nævnte tjenestepige fra stuehuset, hvor brudens gamle fader Søren Pedersen opholdt sig sammen med nogle af gæsterne. Hun var der for at tage sig af tin og sølv. Søren Pedersen selv var gammel og svag, og da han havde hørt, at der var klammeri, havde han ikke turdet gå ud, men havde bedt sin kone og datter om at blokere døren. Det hjalp ikke. På et tidspunkt var der nogle af dem fra Højen, der ville ind at lede efter en eller anden. De ville ind at 'fisentere', råbte de udefra. Og da der ikke blev lukket op, rendte de bare døren ind, så den splintredes. De fandt ikke nogen i stuen, så de ville ind i kammeret. De forlangte døren åbnet, ellers ville de åbne den med kongens nøgle. Det kom de nok ikke til, for der blev sølvet opbevaret. Men et eller andet kammer kom de ind i, det hvor øllet var. Her fandt de ikke den, de søgte; men spillemanden var der, og vist også hans svend. Spillemandens violin var for længst slået i stykker; men der lå en anden violin derinde. Det blev ikke aktuelt at tage den i brug. - En af dem, der var brudt ind, var Hans Jensen, der følte, at han skulle hævne sig på Poul Hansen, som havde trakteret ham i møddingen.

Aggressiv brudgom

Christen Jensen, dagens brudgom, havde på ingen måde ladet sine byfæller fra Højen i stikken. På et tidspunkt har bruden og hendes mor forsøgt at få ham i tale henne ved møddingen og bedt ham om, at han for Guds skyld skulle skøtte sig selv og ikke befatte sig med sådant denne aften. Da havde Christen været henne at brække en stav af gærdet. Nogen fik staven fra ham, men han svarede dem ikke et ord; så bare hen over dem mod nogle af de Højen karle. Så sprang han fra dem hen til sine byfæller. Og nu løb de hen til gærdet og tog stave deraf, så gærdet knagede, som det skulle være faldet. En flok nyborgere nåede ikke at fatte, hvad der skete, før slagene regnede ned over dem. Så ind i salen, hvor de hamrede med stavene i bordet og slog omkring sig, så gæsterne råbte og skreg i munden på hinanden. Poul Hansen fik sig også en over hovedet.

Så flygtede de nyborgere, der ikke allerede havde fået nok og var taget hjem. Nogle mod øst, andre mod vest. - Et Nyborg-venligt vidne insisterede dog i retten på, at de ikke egentlig løb; de "marcherede". Men under alle omstændigheder blev de forfulgt. En af dem var husmanden Søren Peitersen. Han blev indhentet af en flok Højen-karle med brudgommen i spidsen. Han fik besked om at følge med tilbage til gården; ellers ville de partere ham på stedet. Og ordren fik eftertryk med et par hårde slag med staven over skulder og arm. Så fulgte han med tilbage, blev væltet om på møddingen og trådt ned af de andre. En af dem, der var med i brudgommens flok, var nu mest ivrige efter at bare komme hjem. Alle de Nyborg folk var forsvundet fra gården, og han var ikke i tvivl om, at der snart kom forstærkning derfra. Og det havde han ret i. En af nyborgerne var undsluppet forfølgerne ved at gemme sig i en busk. Han og et par andre nåede hjem og fik nogle af deres byfæller op af sengene.

Så tidligt om morgenen, ved firetiden, kom en hel flok nyborgere, både mænd og kvinder, kørende og ridende til Venborg. En havde en fork med; den stillede han nu i porten. En anden havde både vognkæp og forhammer, Poul Hansen af Bølling var med. Han gav brudgommen et par ørefigener med knytnæve. Christen slog ikke igen. Søren Hansen (ham, der var blevet bidt i fingeren) gav ham også en; men den fik han trods alt igen. Søren havde også fået fat i Christens nathue, som han godt ville brænde; men det gjorde han nu ikke alvor af.

Uskyldige

Sådan sluttede det bryllup. Begge de stridende parter følte selvfølgelig, at de selv var helt uskyldige, og anlagde sag mod modparten, højenfolkenes advokat var byfogeden i Colding. Han havde fra starten forsøgt at få retten til at forstå, at Maren Lasdatter var en gammel, svag kone på næsten 60 år, om hvem det ikke var troligt, at hun skulle have angrebet nogen ung, stærk mand. Om han var i stand til til bevare denne tro, melder historien egentlig ingenting om. - Det kunne være lidt svært at finde troværdige vidner i

sagen. De fleste skulle alt fald erklære, at de hverken havde fået eller givet hug i klammeriet. Men alligevel var det svært at få nogen til at sige noget ufordelagtigt om egne byfæller. - Sagen ender den 14. september med, at regimentskriveren får etableret et forlig. Vi kender ikke dets indhold; men det har sikkert været langt billigere for begge parter end en domfældelse.

Arkivets tilføjelser hentet fra tingbogen:

Vanborgmændenes skader:

Peder Poulsen i Nyborg var blevet synet for såremål (vold og overlast), og da var han så tilredt, at han næsten ikke kunne sige noget, og altså heller ikke, hvem der havde tilredt ham. Synsmændene havde desuden synet Søren Peitersen på Nygård og hyrden Johan Skrøder af Bølling samt endelig også Henrik Sondergelts (spillemand) violin, der var i stykker slaget og ganske uduelig.

De brøstholdne (uretfærdigt behandlede) har anklaget Christen Jensen (brudgommen), Hans Jensen og Jørgen Rans af Højen samt Søren Jensen, der tjener i Oksvig. Søren Peitersen var blevet passet op på hjemvejen af brudgommen og Jørgen Rans samt een til. Han skulle følge med tilbage til Venborg, ellers ville han blive parteret på stedet, og så fik han nogle slag af en stok.

Højenmændenes

skader

Bl.a. har Christen Jensen fået et blå øje, og Peder Nielsen er blevet så ukristeligt behandlet, at han har fået brok. Det har bl.a. betydet, at han har måttet afslå en venskabelig brydekamp med en anden karl den dag, da der blev kørt hø ind fra Vejle rytterkoppel